

A p ž v a l g o s

MEDŽIAGA APIE MARTYNĄ JANKŲ KLAIPĖDOS UNIVERSITETO BIBLIOTEKOS RINKINIUOSE

DANUTĖ ČESNULEVIČIŪTĖ, DANUTĖ STEPONAVIČIŪTĖ

Klaipėdos universiteto biblioteka
K. Donelaičio a. 3, LT-92144, Klaipėda, Lietuva
El. paštas: danute.cesnuleviciute@cb.ku.lt
emilija.steponaviciute@cb.ku.lt

Įvairiapusė spaudos veikėjo, Mažosios Lietuvos patriarcho Martyno Jankaus veikla ne kartą vedė į Klaipėdą. 2001 metais Klaipėdos universiteto bibliotekoje įkurtas Mažosios Lietuvos archyvas, nuo 1997 m. liepos mėn. 14 d. bibliotekoje veikia lietuvių išėivijos veikėjo, gydytojo, bibliofilo dr. Kazio Pemkaus (1920–1996) biblioteka-archyvas. Šiuos archyvus papildžius naujais rinkiniais, 2002 m. buvo įkurtas Klaipėdos universiteto bibliotekos Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyrius.

K. Pemkaus kolekcija vertinga periodikos rinkiniu (periodikos kataloge užregistruoti 2396 pavadinimai), tačiau M. Jankaus leistų laikraščių ir žurnalų, į kuriuos jis siuntė korespondencijas ar kitaip bendradarbiauvo, nėra labai daug. Rinkinyje yra 1892 metų „Apšvietos“ [2] nr. 1–6, 1893 metų nr. 7/8–13 (šie įrišti kartu, dalis puslapių yra kopijuoti), 1893 metų nr. 14–15 ats-

kirai. Kolekcijoje yra 1905 metų „Draugo“ [7] nr. 4 (kopija), 1904 metų „Darbininkų balso“ [4] nr. 2, 4, 5(18), 6(16), 1905 metų nr. 1, 2, 4–11/12, 1906 metų nr. 1–4.

Dr. K. Pemkaus kolekcijoje yra 1900–1901 metų „Saulėtekos“ [28] 1–16/17 numeriai. Jie įrišti kartu, yra ir K. Pemkaus padarytos dvejų metų kopijos. Sukaupta nemažai „Tėvynės sargo“ [31] egzempliorių, kai kurie numeriai ir priedai kopijuoti. Beveik pilni 1893–1905 metų „Ūkininko“ [32] komplektai, bet „Varpo“ [35] tėra tik šie paskiri numeriai: 1894 metų nr. 10; 1896 metų nr. 8, 10; 1899 metų nr. 6; 1901 metų nr. 1–12; 1902 metų nr. 5, 6, 9/10; 1903 metų nr. 1, 3, 4/5, 8, 11. Kolekcijoje yra fotografuotiniai „Varpo“ [16] ir „Auszros“ leidimai [15].

Šioje kolekcijoje yra ir keletas leidinių, į kuriuos M. Jankus siuntė korespondencijas, pavyzdžiui, „Unijos“ [33] 1884 metų

devyni numeriai, 1885 metų 24 numeriai, „Lietuviškojo balso“ [14] 1885 metų 10-as numeris, 1886 m. birželio 15 d. numeris, 1887 metų 1–15 numeriai, 1988 metų antras numeris ir 1889 metų trečias numeris.

K. Pemkaus kolekcijoje randame 72 knygas, kurių leidėju, sudarytoju ar rėmėju buvo M. Jankus. Jose nurodyti leidimo duomenys: *Spauda ir kaštu M. Jankaus, Spauda ir kašta M. Jankaus, Spauda ir uždėtuvė M. Jankaus, Spauda ir kaszta Martyno Jankaus, Drukavotos ir gaunamos prie M. Jankaus, Spauda M. Jankaus, Kaszta M. Jankaus, Kaszta M. Jankaus ir J. Mikszio, Spausdinta pas M. Jankų, Kašta ir spauda M. Jankaus, Spausdinta kaštu autoriaus pas M. Jankaus, Spaustuvėje M. Jankaus, M. Jankaus sp.* ir kt. Tai kalendoriai, visuomeninė politinė, grožinė ir kitokia literatūra. Visos knygos pažymėtos spaudu *Dr. Kazys Pemkus // archyvas*, kai kurios pažymėtos antspaudais *Ex libris Marianorum. Hinsdale, Illinois, Draugiste D. L. K. Vitauto, Insteigta 8 Spalio 1906, St. Charles, Ill.* ir kitais, liudijančiais ankstesnę knygos priklausomybę. K. Pemkaus ranka pieštuku įrašytos autorių, vertėjų pavardės, patikslinti leidimo duomenys. Knygelėje *Grieszninkas priverstas metavoties arba per Jezaus Kristaus kalba Grieszninkas sugražintas ant tikrojo kelio* (Bitėnai, M. Jankaus sp., 1891, skelbimo duomenys: Vilniuje, 1869) antraštiniame puslapyje K. Pemkaus ranka pieštuku įrašyta „Kontr: 1891, Bitėnuose // M. Jankaus spaust.“

Rinkinyje yra M. Jankui skirtų knygų. Tai visiems žinoma Prano Alšėno knyga *Martynas Jankus Mažosios Lietuvos Patri-*

archas: gyvenimas, darbai ir likimo lemties vingiai [1] ir *Martynas Jankus: Mažosios Lietuvos patriarkas*, Bitėnai, 1858.VIII.7. Flensburgas, 1946.V.23. [19], taip pat Mečislovo Davainio-Silvestraičio knyga *Tėvynainių giesmė* [6], kurioje išspausdinta dedikacija „Skiriama užtarnavusiems Lietuvoje vyrams Martynui Jankui ir Jurgiui Mikszui“.

K. Pemkaus kolekcijoje prie dar neaprašytų archyvo dokumentų (f. 2) yra aplankas su M. Jankaus pavarde. Jame – vokelis, du atvirukai, iškarpos ir straipsnių kopijos. Voke iškarpa iš laikraščio su Klaipėdos krašto sukilimo komiteto nuotrauka ir perfotografuota ta pati nuotrauka be užrašo, esančio laikraštyje: „Vyr. Maž. Liet. Gelbėjimo komitetas ir jo bendradarbiai, 1928. I. 9 d., Šilutė“. Šio komiteto pirmininkas buvo M. Jankus (sėdi pirmoje eilėje). Viename atvirlaiškyje (išleido Filatelistai, Cicero, Ill.) – M. Jankaus nuotrauka ir užrašas „Martynas Jankus, // 1858–1946, // Maž. Lietuvos veikėjas“, kitame pavaizduotas Vyriausiojo Mažosios Lietuvos gelbėjimo komiteto medalis, įsteigtas 1936 m., eilėraštis ir M. Jankaus parašo faksimilė. Aplanke yra aštuonios iškarpos iš laikraščių: „Lietuvių balsas“ [23], „Lietuvos aidas“ [25], „Šaltinis“ [11], „Tėviškės žiburiai“ [18], „Vakarai“ [3; 13], „Vienybė“ [5], tęstinio leidinio „Knygotyra“ [12] bei dvi M. Jankaus nuotraukos iš leidinio ir jų kopijos.

„Tautosakos darbuose“ rašoma, kad Lietuvos tautosakos archyve „yra Martyno Jankaus iš Bitėnų padainuotos dainos, kurių tekstus užrašė jo duktė Elzė 1936 m.“ [30]. K. Pemkaus bibliotekoje radome kompozi-

toriaus Stasio Šimkaus harmonizuotą dainą „Vai, kur nužėgliuos“, nurodomi 1929 m., o puslapio apačioje užrašas: „Užrašiau iš Martyno Jankaus, Bitėnuose“. Šios dainos natos išspausdintos spaustuvėje, keturiuose puslapiuose su kitomis trimis S. Šimkaus dainomis. Puslapiai nenumeruoti, jokių leidimo duomenų nėra.

Įdomiausia medžiaga apie M. Jankų yra Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyriaus Mažosios Lietuvos archyve saugomuose Anso Lymanto (f. 1) ir Ievos Jankutės (f. 5) fonduose. Taigi supažindinsime su M. Jankaus šeimos archyvalijomis, esančiomis A. Lymanto rinkinyje.

Buvusio klaipėdiškio, spaudos darbuotojo A. Lymanto (1921–2002) fonde (f. 1) tarp kitų rankraščių radome ir M. Jankaus, jo šeimos (vaikų ir vaikaičių) gyvenimą liudijančių dokumentų. Spėjame, kad dalis medžiagos pas A. Lymantą pateko mirus vyriausiajai M. Jankaus dukrai Elzei. Kita dalis pagal E. Jankutės testamentą saugoma Kanados lietuvių muziejuje-archyve. Šios medžiagos apie M. Jankų chronologinės ribos 1911–1992 m. Tai rankraščiai, mašinarščiai, spaudiniai, ikonografija (nuotraukos ir keletas piešinių). Dokumentai yra lietuvių, vokiečių ir anglų kalbomis. Daugiausia medžiaga susijusi su dukromis Elze, Ede, Urte, sūnumis Martynu (Merčiumi) ir Kristupu bei anūkais Ieva ir Endriumi. Išskiriamos šios turimų dokumentų grupės:

- biografinė medžiaga;
- atsiminimai, užrašai; visuomeninės veiklos dokumentai;
- korespondencija;

- kita medžiaga;
- namų ūkio ir buities dokumentai;
- ikonografija (nuotraukos ir piešiniai);
- *varia*; muzealijos.

Biografinė medžiagai skirtinų asmeninių M. Jankaus ir kitų šeimos narių dokumentų yra nedaug, pavyzdžiui, M. Jankaus atsisakymo repatrijuoti į okupuotą Lietuvą pažymos (*certificate*), išduotos Lietuvių komiteto Flensburge, fotokopija, jo mirties liudijimo kopija, įvairios E. Jankutei išduotos Tarptautinio pabėgėlių centro (IRO) pažymos (1951) tolesniam persikėlimui iš Vokietijos, namų testamentas, kita M. Jankaus ir dukros Elzės jubilieju, laidotuvių medžiaga.

Taip pat yra Elzės ir Edės atsiminimų, užrašų. Dalis jų naudota P. Alšėno knygoje *Martynas Jankus* [1] ir paties A. Lymanto leidinyje *Man knietėjo pasakyti, kas gulėjo ant širdies* [17], laikraštyje „Lietuvos pajūris“ [10], kitoje išėivijos spaudoje. Deja, į mūsų biblioteką patekę atsiminimai yra fragmentiški, pabirais lapais. Tokie yra šeši Elzės Jankutės sunkiai perskaitomi atsiminimų sąsiuviniai (bloknetai). Kai kurie turi pačios Elzės užrašytas antraštes: „Kelionė į nežinią. 1944“, „Šis tas apie Rambyną“, „Rankraštis nuo „anšliuso“ laikų. Visokie atsiminimai“ ir kt. Vienas sąsiuvinis apie pasitraukimą iš Bitėnų Pirmojo pasaulinio karo metu yra be autentiškos antraštės. Atskirais pabirais lapais surinkti Elzės rašytų kalbų, padėkų juodraščiai, rašinių fragmentai apie Šiupinio šventės atgaivinimą, apie Mažosios Lietuvos moterų draugijos įsteigimą, Lietuvos šaulių sąjungą bylotų Elzę Jankutę išlikus visuomeniška asmenybe ir išėivijoje.

Fragmentiški, bet geriau įskaitomi Edės Jankutės memuarai ir kiti užrašai apie gyvenimą Samaros gubernijoje, Novo Boriskino kaime, kur per Pirmąjį pasaulinį karą buvo ištremta Jankų šeima, vaikystės atsiminimai apie gyvenimą Bitėnuose, tenykštę aplinką, švėstas šventes; rašiniai ar jų fragmentai: „Prakalba, kuri turi būti kada nors pasakyta... Karaliaučiaus klausimu“, „Mažoji Lietuva ir vokiečiai“ ir kt.

Korespondencija būtų autentiškiausia šios archyvalijos dalis. Laiškai skiriami į dvi grupes: šeimos tarpusavio susirašinėjimas ir kitų asmenų Jankams rašyti laiškai. Išlikę du paties M. Jankaus laiškai: atvirlaiškis [21] iš Klaipėdos į Berlyną Viliui Gaigalaičiui su prašymu „Mielas Pon Doktoruži“ dar 100 M[arkčių] „ant rokundos atsiustie“ ir penkiaeiliumi „Ir Lapinas atvažiavo...“, šis atvirlaiškis pasirašytas „pavargusiojo Merčelio“; kitas nedatuotas, pieštuku rašytas be tiesioginio kreipinio (gal laiško fragmentas?) neišskiam adresatui, kur minimas Lokio svainis („švogėris“) A. Baltriuks, kurį M. Jankus žada pamokyti „drukorystos“ su viltimi, kad pastarasis „isitaisys Priekulėje drukoriją ir drukavos naują laišką“. Pažymi, kad „lietuvišku drukoriju permažai, o laiškų teipgi...Dieve duk ir žėgnok darbus bei dirbėjus už palaima Lietuviu veikiamus“ – baigia ir pasirašo „Merčius“ [20].

Rasti du M. Jankui rašyti laiškai: teisininko, 1920–1922 m. Lietuvos vidaus reikalų ministro Rapolo Skipičio iš Berlyno išsiųstas sveikinimas [27] 86-ojo M. Jankaus gimtadienio proga, linkint išgyventi karo sunkmetį ir su viltimi susitikti Bitėnuose ir iš

Wiesbadeno lietuvių pabėgėlių stovyklos kunigo ir rašytojo Stasiaus Būdavo laiškas [29], prašantis gerb. Aušrininką bendradarbiauti ir pateikti savo atsiminimų leidžiamam žurnalui „Pėdsakai“ [26].

Įdomus seserų susirašinėjimas. Pluoštas (40 vienetų) Edės 1945–1977 m. rašytų laiškų Elzei ir Kristupui pasižymi savitu humoru ir saviironija, pavyzdžiui, 1956 m. rašoma: „Monrealyje pinigai brangūs, ypač pas Edę...“ [9]. Išlikę du Ievos Simonaitytės laiškai ir sveikinimas Edei, rašyti 1973–1975 m., nors Edė su jaunystės drauge susirašinėjo 1967–1975 m. ir laiškų turėtų būti daugiau.

Rasti Urtės Jankutės 1946–1967 m. rašyti 22 laiškai „Mieliems namiškiams“, kuriuose labiausiai atsispindi tragiška pabėgėlių dalia, rūpesčiai, kaip išgyventi. Urtė rašo: „...mes jau pradedame rankas nuleisti. Juk tas gyvenimas iš mūsų reikalauja kaip iš jaunų žmonių, o mes jau pradedame pavargti“ [34]. Jausmingi, rūpestingi laiškai, kuriuose klausia Elzės, „ar buvote po laukus su Kristupu išvažiuoję“, tarsi klaidžiotų Bitėnų laukais.

Gausi Elzės korespondencija: dvidešimčiai asmenų jos pačios rašytų laiškų juodraščiai ir per 80 su ja korespondavusių asmenų laiškų, tarp kurių tokios pavardės: Vytautas Bakaitis (JAV, 1948–1970, 16), Marija Brakienė (Berlynas, 1962–1968, 5), Petras Babickas (Chicago, 1958, 1), Valteris Banaitis (Vokietija, 1977–1983, 11), Rapolas Skipitis (Vokietija, JAV, 1946–1964). Pluoštelis (15 vienetų) neišaiškintų asmenų laiškų bei sveikinimų, padėkų, užuojautų ir

kvietimų (29), susirašinėjimas su Flensburgo magistratu dėl M. Jankaus kapavietės. Laiškai įvairūs – asmeninio ir dalykinio pobūdžio. Greta asmeninių problemų, beveik visuose yra ir visuomeninių klausimų svarstymas apie mažlietuvių tradicijų išlaikymą, lietuvių evangelikų liuteronų padėtį išeivijoje, atsiminimų apie Tėtatį nuotrupos.

Kita medžiaga – tai įvairių asmenų rašiniai apie M. Jankaus šeimą. Pirmiausia, A. Lymano straipsnių apie M. Jankų, dukras Elžę ir Edę juodraštinė medžiaga, P. Alšėno straipsnio „20 metų be Martyno Jankaus“ ruošinys, neaiškaus autoriaus (K. Mockus? Rimtenis?) atsiminimai „Rambyno ažuolui palūžus“.

Kita grupė – periodikoje publikuotų straipsnių apie Jankaus šeimą iškarpos iš 1938 metų „Vakarų“ ir „Lietuvos aidą“ bei pokario spaudos tretyje: 1945 metų „Laisvės varpo“, 1946 metų „Žiburių“, „Mūsų kelio“, „Tėviškės garso“. „Mūsų vilties“ 1946 metų visas 15–16 numeris skirtas M. Jankui. Taip pat straipsniai vėlesnėje išeivijos spaudoje – „Naujienose“, „Drauge“, „Dirvoje“, „Tėviškės žiburiuose“.

Ikonografija (nuotraukos ir piešiniai): nemažas per 300 nuotraukų archyvas, originalios ir perfotografuotos, su M. Jankaus šeimos, Bitėnų vaizdais, iš pokarinės Vokietijos ir Kanados, kurioje M. Jankaus palikuonys praleido likusią gyvenimo dalį. Nuotraukos nesugrupuotos, ant daugelio nėra jokios informacijos (kada ir kur fotografuota, kokie asmenys). Yra keletas originalių fotografijų su Elzės Jankutės užrašais.

Tarp keleto piešinių reprodukcijų – dailininko Adomo Brako atliktas M. Jankaus portreto škicas plaukiant laivu į Ameriką 1926 m. kovo 17 d. Originalas saugomas pas dailininko sūnų Ramūną Braką. Muzelijos: vokas su Elzės Jankutės užrašu „Žemė ir gelės iš Bitėnų“, jame žiupsnelis žemės ir sudžiovintas augalas.

Apžvelgtą medžiagą papildė Ievos Jankutės (f. 5) perduoti šeimos dokumentai (90 laikinųjų saugojimo vienetų), kurie apima laikotarpį nuo XIX a. pabaigos iki 1985 metų. Tarp jų visa grupė (30 vnt.) šeimos narių (seserų Edės, Elzės, Urtės, brolių Kristupo, Merčiaus, jo žmonos Anės bei vaikų Jurgio ir Ievos) asmens dokumentų, išduotų įvairiose šalyse skirtingais laikotarpiais. Šie dokumentai atskleidžia dažno išeivio iš Mažosios Lietuvos naujos Tėvynės paieškų kelią.

Tarp negausios korespondencijos išskirtini du M. Jankaus laiški dukrai Elzei ir namiškiams, rašyti iš Čikagos 1926 m. birželio 4 d. (vienodai datuoti) kelionės po JAV metu, kur jis aprašo nesėkmingas pinigines rinkliavas, skundžiasi nuovargiu, mini p. Braką, su kuriuo „sunku susilaikyti, nes tai kaip dyvins žmogus, koki tegalima laukti tik nuo klaidėdiškio... Aš daugiausia kol gyvas antros tokios ekskursijos nedarysiu, bet delto vis parvažiuosiu atgal į Lietuvą“ [22]. Džiaugiasi, kad viską vaikai atsisėjo, ir prisako: „dabokite kaip tik galint susitaikyti, kad svietas nesijuoktu iš musu ir ant galo nesakytu mat kas iš to bedievio vaiku, o aš, net numiręs turėčiau širdgėlos...“ [22]. Ir toliau

rašo, kad „bekalbant net žandai skauda, nuo ryto lig vakaro kalbėti už ta tėviške Lietuva ir net kartais pasibarti dėl jos“. Kristupui žada parvežti smuiką ir su „godone“ atsisveikina „tėtatis“. Edės 1945 m. rašytas atvirlaiškis [8] Elzei informuoja apie pabėgėlių klajones karo keliais, nurodo, kur pasitraukė brolis Merčius ir sesuo Urtė.

Atskirą grupę Ievos Jankutės fonde sudaro įvairūs Bitėnų ūkio dokumentai (turto paveldėjimo, perdavimo, įkeitimo;

35 vienetai), išduoti 1880–1940 m. Tilžės, Ragainės įstaigose, rašyti vokiečių kalba, kai kurie gotikiniais rašmenimis.

Apžvelgę pagrindinius Klaipėdos universiteto bibliotekos šaltinius apie M. Jankų [24] matome, jog išsamesnių tyrinėjimų laukia Bitėnų ūkio dokumentai, M. Jankaus ir jo šeimos korespondencija. Tai papildytų didžiojo Mažosios Lietuvos spaudos ir visuomenės veikėjo aplinkos, gyvenimo ir darbų istoriją.

NUORODOS

1. ALŠĖNAS, Pranas. *Martynas Jankus Mažosios Lietuvos patriarchas*: gyvenimas, darbai ir likimo lemties vingiai. Torontas, 1967. 394 p.: iliustr.. Bibliogr.: p. 385–387.

2. *Apšvieta*: literatūros ir mokslo menesinis laikraštis: [žurnalas]. Už redystę atsako Martynas Jankus [fakt. Jonas Šliūpas]. Tilžė: Plymouth (Pa.), 1892–1893.

3. BUTRIMAS, V. Pas Martyną Jankų Bitėnuose. *Vakarai*, 1938, rugpj. 8.

4. *Darbininkų balsas*: Lietuvos darbininkų laikraštis, išleidžiamas L.S.D.P. neperiodiškai: [žurnalas]. Paris [t. y. Tilžė], 1901–1906.

5. DAUBARAS, Bronius. Paskutiniai Bitėnų pabėgėliai. *Vienybė*, 1947, birž. 13.

6. DAVAINIS-SILVEŠTRAITIS, Mečislovas. *Tėvynainių giesmė*. Ragainė, 1884.

7. *Draugas*: pirmėivės lietuvių jaunumenės laikraštis: [žurnalas]. Atsakomasis redaktorius ir išleistojas Jonas Vanagaitis [t. y. Vincas Kapsukas]. Pabuduppen [Bitėnai]: J. Vanagat (Vanagaitis), 1904–1905].

8. *Edės Jankutės 1945 02 21 atvirlaiškis Elzei Jankutei*. Klaipėdos universiteto bibliotekos

Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyrius (toliau – KUB RSS), Ievos Jankutės fondas, f. 5.

9. *Edės Jankutės 1956 12 05 laiškas Elzei Jankutei*. KUB RSS, Anso Lymanto fondas, f. 1.

10. Iš Martyno Jankaus gyvenimo ir jo tautinės veiklos. Parengė A. Lymantas. *Lietuvos pajūris*, 1983, nr. 19 (rugpj.), p. 149–156.

11. JURKYNAS, Matas. Martynas Jankus (70 metų amžiaus sukaktuvėms paminėti). *Šaltinis*, 1928, nr. 34, p. 539.

12. KAUNAS, Domas. Mažosios Lietuvos spaudos veikėjas Martynas Jankus (ikispaustuvinio laikotarpio veiklos bruožai). *Knygotyra*, 1980, t. 8 (15), p. 37–50.

13. KLAIPĖDIŠKIS. Mažosios Lietuvos patriarchas Martynas Jankus. *Vakarai*, 1938, rugpj. 6.

14. *Lietuwiszskasis balsas*: JAV lietuvių laikraštis. Red. J. Šliūpas. New York; Shenandoah, 1885–1889.

15. *Lietuvių tautos praeitis*: *Auszra*: t. 1–2. Chicago, 1983.

16. *Lietuvių tautos praeitis*: *Varpas*: t. 1–5. Chicago, 1971–1989.

17. LYMANTAS, Ansas. *Man knietėjo pasakyti, kas gulėjo ant širdies*. Vilnius, 2001. 453 p. ISBN 9955-401-60-5.
18. LYMANTAS, Ansas. Martynas Jankus, 1946–1976. *Tėviškės žiburiai*, 1976, lapkr. 4.
19. *Martynas Jankus*: Mažosios Lietuvos patriarkas: [rankraštis]. Bitėnai, 1858.VIII.7. Flensburgas, 1946.V.23.
20. *Martyno Jankaus laiškas nenustatytam adresatui*. KUB RSS, Anso Lymanto fondas, f. 1.
21. *Martyno Jankaus 1911 02 06 atvirlaiškis Viliui Gaigalaičiui*. KUB RSS, Anso Lymano fondas, f. 1.
22. *Martyno Jankaus 1926 06 04 laiškas Elzei Jankutei ir namiškiams*. KUB RSS, Ievos Jankutės fondas, f. 5.
23. Mažosios Lietuvos Patriarchui Martynui Jankui 75 metai. *Lietuvių balsas*, 1933, nr. 7(37).
24. Medžiaga apie Martyną Jankų Klaipėdos universiteto bibliotekos rinkiniuose [interaktyvus]. Iš *KUB Retų spaudinių, kolekcijų ir rankraščių skyrius*. Klaipėda, 2008. Prieiga per internetą: <<http://www.ku.lt/libr/jankus/>>.
25. MERKELIS, Aleksandras. Mažosios Lietuvos patriarchas Martynas Jankus. *Lietuvos aidas*, 1938, rugpj. 6.
26. *Pėdsakai*. Red. S. Būdavas. Fulda, 1946–1947.
27. *Rapolo Skipičio laiškas Martynui Jankui*. S. l., 1944 07 28. KUB RSS, Anso Lymanto fondas, f. 1.
28. *Saulėteka*: laikraštis išleidžiamas per mėnesį kartą: [žurnalas]. Atsakantis rėdytojis A. Bruožis. Bitėnai: M. Jankus, 1900–1902].
29. *Stasiaus Būdavo 1946 03 09 laiškas Martynui Jankui*. KUB RSS, Anso Lymanto fondas, f. 1.
30. *Tautosakos darbai*. Kaunas, 1937, t. 3, p. 7.
31. *Tėvynės sargas*: mėnesinis laikraštis. Redaktorius F. Leilis. Tilžė: [s. n.] (Bitėnuose per Lompėnus: pas M. Jankų), 1891–1904.
32. *Ukinikas*: lietuviszkas laikrasztis, paskirtas reikalams ukinikų: [žurnalas]. Atsakantis rėdytojis Martynas Jankus. Ragainė: [s. n.], 1890–1905].
33. *Unija*: lietuviszkasis nedėlinis laikraštis. Leid. ir red. M. Tvardauskas. New York, 1884–1885.
34. *Urtės Jankutės laiškas Elzei ir Kristupui Jankams*. S. l., 1964 07 09. KUB RSS, Anso Lymanto fondas, f. 1.
35. *Varpas*: literatūros, politikos ir mokslo mėnesinis laikraštis. Redaktorius V. Kudirka. Tilžė: 1889–1905.

Įteikta 2009 m. sausio mėn.